

Paleolit i mezolit

ELŻBIETA SACHSE-KOZŁOWSKA

PALEOLITYCZNE OSTRZE LIŚCIOWATE Z JASKINI JASNEJ
W STRZEGOWEJ, WOJ. KATOWICE

W zbiorach Zakładu Epoki Kamienia IHKM PAN w Warszawie znajdują się m. in. zabytki pochodzące z badań wykopaliskowych L. Sawickiego¹ w jaskiniach położonych na terenie wsi Strzegowa, woj. Katowice. Większość okazów związana jest z osadnictwem neolitycznym², jedynie pojedyncze pochodzą z paleolitu.

Bodaj najciekawszym zabytkiem jest niżej prezentowane ostrze liściowate, pochodzące z Jaskini Jasnej (warstwa 5)³, któremu, jak się zdaje, nie towarzyszyły inne artefakty.

Pozycja stratygraficzna omawianego okazu jednoznacznie przesądza o jego paleolitycznym wieku, jednak nie wskazuje precyzyjnie na okres, z którym można byłoby wiązać ten ślad osadnictwa. Dlatego też jedynie analiza typologiczna może być użyta przy ustaleniach chronologicznych.

Ostrze wykonane jest z krzemienia jurajskiego (ryc. 1), zachowane w około 2/3 długości, pozbawione wierzchołka; jego podstawa jest również nieco uszkodzona. Rozmiary: zachowana długość — 68 mm, maksymalna szerokość 34 mm, grubość 9,5 mm. Płaski retusz pokrywa całkowicie obie strony narzędzia. Przeważają szerokie negatywy odboczne, obok nich występują nieliczne negatywy podłużne. Boki narzędzia wyrównuje drobny retusz, dają się zauważyć także ślady pedolityzacji. Podstawa zapewne była pierwotnie lekko zaokrąglona. Przekrój ostrza soczewkowaty, symetryczny.

Próba interpretacji:

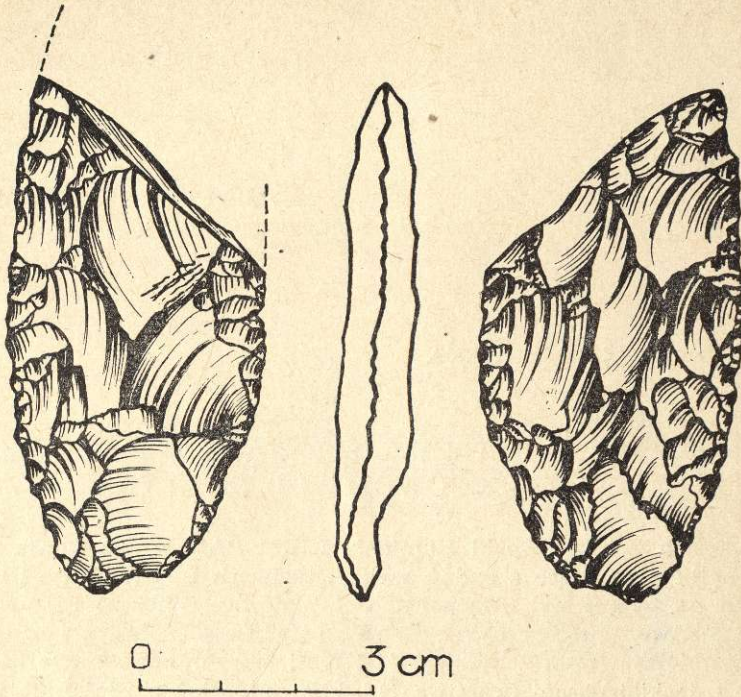
Okaz z Jaskini Jasnej nawiązuje zupełnie wyraźnie do charakterystycznych dla Europy Środkowej ostrzy liściowatych, występujących we wczesnej fazie górnego paleolitu. Mam tu na myśli zabytki charakterystyczne dla kultur szeleckiej i jermanowickiej.

1. Wśród okazów szeleckich najbliższe omawianemu zabytkowi są artefakty z:

¹ K. Kowalski, *Jaskinie Polski*, Warszawa 1951, t. I; L. Sawicki, *Stan badań nad wiekiem człowieka kopalnego w Polsce*, „Acta Geologica Polonica”, t. 3: 1953.

² S. Szostak — maszynopis pracy magisterskiej w Katedrze Archeologii Pradziejowej i Wczesnośredniowiecznej Uniwersytetu Warszawskiego.

³ Metryczka połowa informuje, że ostrze zostało znalezione 110 cm poniżej poziomu neolitycznego.

Ryc. 1. Strzegowa, woj. Katowice. Jaskinia Jasna. Ostrze szeleckie

The leaf-shaped Szeletian point

jaskini Szeleta na Węgrzech (warstwa górna)⁴, Neslovic i Ořechova na Morawach⁵ oraz być może niektóre okazy ze stanowiska Kraków-Zwierzyniec I⁶, a także Dzierżysławia I⁷.

2. Również zespoły jержmanowickie dostarczają częściowych analogii dla ostrza ze Strzegowej.

Należy tu wymienić następujące zespoły: Jaskinia Nietoperzowa w Jerzmanowicach (w-wa 6)⁸ oraz Jaskinia Mamutowa w Wierzchowiu (warstwa VI)⁹; ten ostatni inwentarz może być wg J. K. Kozłowskiego mieszaniną zespołów jержmanowickiego i szeleckiego.

⁴ J. K. Kozłowski, S. K. Kozłowski, *Pradzieje Europy od XI do IV tysiąclecia p.n.e.*, Warszawa 1975, tabl. XIII, ryc. 19-21.

⁵ Kozłowski, Kozłowski, *Pradzieje...*, tabl. XIV, ryc. 15; J. K. Kozłowski, *Próba klasyfikacji górnopaleolitycznych przemysłów z płoszczami liściowatymi*, Kraków 1961, ryc. 70.

⁶ E. Sachse-Kozłowska, S. K. Kozłowski, *Nowa kultura górnopaleolityczna w Europie środkowej*, APolski, t. XX: 1975, z. 2, tabl. 3, ryc. 3, 4.

⁷ Kozłowski, *Próba...*, ryc. 72.

⁸ W. Chmielewski, *Civilisation de Jerzmanowice*, Wrocław 1961, tabl. VII, ryc. 2.

⁹ S. Kowalski, *Nowe dane do poznania kultury jержmanowickiej w Polsce*, „Światowit”, t. 30; 1969, tabl. I, ryc. 1 i tabl. II, ryc. 1.

Jak z powyższego zdaje się wynikać, ostrze z Jaskini Jasnej zaklasyfikować można do kultury szeleckiej lub też — co mniej pewne — do starszej fazy kultury jержmanowickiej. Wobec braku kontekstu kulturowego nie jest możliwe ostateczne rozstrzygnięcie, do której z tych kultur (zresztą spokrewnionych) zaliczyć należy prezentowany okaz, choć symetryczny przekrój poprzeczny publikowanego zabytku jest bardziej szelecki niż jержmanowicki.

Osobnej uwagi wymaga fakt znalezienia pojedynczego uszkodzonego ostrza w małej jaskini. Brak jakichkolwiek innych współczesnych ostrzu śladów osadnictwa wskazywałby na to, że ostrze znalazło się w jaskini przypadkowo, zapewne podczas polowania, natomiast obozowisko macierzyste użytkownika oszczepu z Jaskini Jasnej musiało znajdować się w innym miejscu.

*Zakład Epoki Kamienia IHKM PAN
w Warszawie*

ELŻBIETA SACHSE-KOZŁOWSKA

A PALAEO LITHIC LEAF-SHAPED POINT FROM THE JASNA CAVE
AT STRZEGOWA, PROVINCE OF KATOWICE

The author presents an Upper Palaeolithic leaf-shaped point found in Poland in the Jasna Cave, at Strzegowa, Province of Katowice. The specimen is deposited now at the Stone Age Department of the Institute of History of Material Culture (Polish Academy of Sciences, Warsaw). Point, which is a single find is connected with the Szeletian Culture.

